

Fler verktyg i framtiden för att ingripa i mobbning, trakasserier och våld i skolor och läroanstalter

I fortsättningen kommer det att finnas fler verktyg för att ingripa i mobbning, trakasserier och våld. För att möjliggöra ingripande i rätt tid och stärka elevens rättsliga ställning har lagen och förordningen om grundläggande utbildning, lagen om yrkesutbildning, gymnasielagen och lagen om utbildning som handleder för examensutbildning ändrats. Syftet är att förebygga mobbning, trakasserier och våld i skolor och läroanstalter samt att säkerställa en trygg studiemiljö. I denna text beskrivs de viktigaste ändringarna av författningarna och konsekvenserna av dessa ändringar för verksamheten i praktiken.

Ändringarna hänför sig till [åtgärdsprogrammet för förebyggande av mobbning, våld och trakasserier](#) i skolor och läroanstalter. Lagändringarna träder i kraft den 1 augusti 2022. Ändringen i förordningen om grundläggande utbildning för att utöka rektorns befogenheter trädde i kraft den 1 oktober 2021.

Centrala ändringar

Barnets bästa beaktas på lagnivå

I fortsättningen innehåller lagarna bestämmelser om beaktande av barnets bästa. Barnets bästa ska framöver beaktas vid planeringen och anordnandet av samt beslutsfattandet om undervisningen och verksamheten inom den grundläggande utbildningen, gymnasieutbildningen, yrkesutbildningen och utbildningen som handleder för examensutbildning.

I fråga om ett enskilt barn, en barngrupp och barn i allmänhet ska barnets bästa beaktas separat i varje fall och situation. Det är viktigt att barnets bästa identifieras och beaktas i all verksamhet i skolan och läroanstalten. Barnets rätt att framföra sina egna synpunkter och få dem beaktade i enlighet med barnets ålder och utvecklingsnivå är en central del av tillgodoseendet av barnets bästa. Ett av de viktigaste verktygen för detta är att främja delaktigheten.

Barnets bästa är en rättighet som är direkt tillämplig i en enskild situation och som vid behov kan åberopas vid ändringssökande. Om en bestämmelse i lagen kan tolkas på flera sätt än ett, ska den tolkning väljas som effektivast tjänar barnets bästa. När man vidtar åtgärder som gäller ett eller flera barn ska konsekvenserna för barnet och olika barngrupper alltid bedömas.

Skyldighet för elever och studerande att uppträda på ett säkert sätt utan att mobba eller diskriminera

Elevens och den studerandes skyldighet i fråga om uppträdande har preciserats i lagstiftningen. Till lagen har fogats en skyldighet för elever och studerande att låta bli att mobba eller diskriminera. Dessutom ska eleverna eller de studerande handla så att de inte äventyrar andra elevers eller studerandes, skolgemenskapens eller studiemiljöns säkerhet eller hälsa. Skyldigheterna kan preciseras i de ordningsstadgor som utbildningsanordnarna godkänner. Eleverna och de studerande ska ges möjlighet att delta i beredningen av ordningsstadgorna.

Rätten att delta i undervisning kan förvägras även för följande arbetsdag

Inom den grundläggande utbildningen kan elever i fortsättningen förvägras delta i undervisningen förutom för den återstående skoldagen även för följande arbetsdag. Beslut om förvägran fattas av rektorn. Rätten att delta i undervisningen kan förvägras till utgången av samma skoldag 1) om det föreligger en risk för att en annan elev eller en person som arbetar i skolan eller i ett annat undervisningsutrymme blir lidande av elevens våldsamma eller hotfulla uppförande eller 2) om undervisningen eller därtill hörande verksamhet försvåras orimligt mycket på grund av elevens störande uppförande. På de grunder som anges ovan kan en elev i fortsättningen förvägras delta i undervisningen även för följande arbetsdag, om utbildningsanordnaren behöver tid att planera elevens återgång till undervisningen och erbjuda eleven elevvårdstjänster samt stödja en trygg återgång till undervisningen.

Under den tid som undervisningen förvägras ska det ordnas möjlighet för eleven och den studerande att personligen diskutera med en psykolog eller kurator inom elev- eller studerandevården samt ordnas annat stöd som behövs för att kunna delta i undervisningen när eleven eller den studerande återvänder till skolan. Utbildningsanordnaren gör upp en plan för eleven eller den studerande där de man fastställer de praktiska åtgärder som ska vidtas för att stödja en trygg återgång till undervisningen.

Lärarnas och rektorernas meddelandeskyldighet

Inom yrkes- och gymnasieutbildningen är läroanstaltens lärare och rektor i fortsättningen skyldiga att meddela om trakasserier, mobbning eller våld som skett i läroanstalten eller under skolvägen och som kommit till dennas kännedom till vårdnadshavaren eller någon annan laglig företrädare för den studerande som miss-tänks och för den studerande som utsatts för detta. En motsvarande skyldighet har också lärare och rektorer inom den grundläggande utbildningen.

Rektorn behörighet inom den grundläggande utbildningen utökas

Tidigare har endast läraren haft rätt att avlägsna en elev som uppför sig störande eller äventyrar andras säkerhet från klassrummet eller en skollokal eller att bestämma om kvarsittning och om uppgifter som en elev ska utföra då skoldagen tar slut. Sedan början av oktober 2021 har även rektorn haft motsvarande rätt. Ändringen gör det möjligt för alla lärare och skolans rektor att ingripa i störande beteende under skolans arbetsdagar. Om det finns flera skolor i samma skolbyggnad gäller dock behörigheten endast för rektorn för den skola där eleven anses vara elev.

Behörigheten för privata anordnare av yrkesutbildning att besluta om indragning och återställande av studierätten för läropliktiga samt om disciplinära åtgärder överförs till kommunerna

I fråga om en läropliktig som deltar i yrkesutbildning som ordnas av en registrerad sammanslutning eller stiftelse fattas beslut om indragning och återställande av studierätten, avstängning för viss tid, uppsägning från internatboende och avhållande från studierna i fortsättningen av ett kollegialt organ som tillsatts av kommunen på utbildningsanordnarens hemort. Organet i fråga tar upp ärendet till behandling och avgörande på framställning av rektorn.

Rektorns behörighet inom yrkesutbildningen och gymnasieutbildningen ändras

Inom yrkesutbildningen och gymnasieutbildningen är det inte längre möjligt att delegera beslutanderätten om avstängning av en läropliktig för viss tid till rektorn. I fråga om andra än läropliktiga kan beslut om avstängning för högst tre månader även i fortsättningen fattas av rektorn om utbildningsanordnaren så beslutar.

Förfarandena vid hanteringen av disciplinärenden ändras

Till lagen om grundläggande utbildning fogades en skyldighet för utbildningsanordnarna att alltid bedöma disciplinära åtgärder i förhållande till elevens ålder och utvecklingsnivå. När kvarsittning, skriftlig varning och avstängning för viss tid övervägs ska både gärningens art och elevens ålder och utvecklingsnivå beaktas. Detta innebär att vid disciplinära åtgärder som föranleds av mobbning och annat störande beteende ska elevens ålder och förståelse i enlighet med elevens utvecklingsnivå beaktas i fråga om arten av det osakliga uppförandet och påföljderna. Dessutom ska det bedömas om eleven förstår att dennes gärning eller uppförande inte följer reglerna.

Ett motsvarande tillägg gjordes även i lagen om yrkesutbildning och gymnasielagen.

För den avstängda eleven utarbetas enligt den gällande lagstiftningen en individuell plan utifrån läroplanen, och enligt denna plan ska elevens undervisning genomföras och inläring följas under avstängningen. I fortsättningen ska eleven och vårdnadshavaren ges tillfälle att delta i utarbetandet av planen. Rätten att delta i utarbetandet av planen innebär en faktisk möjlighet att delta. Eleven och vårdnadshavaren ska till exempel bjudas in till ett möte som gäller utarbetandet av planen eller ges tillfälle att bekanta sig med och påverka planens innehåll. Syftet är att stödja elevens möjligheter att delta och egna ansvar för fullgörandet av läroplikten. Innehållet i planen kan inte överklagas.

Bestämmelserna om det disciplinära förfarandets förhållande till ett anhängigt åtal och till domstolens avgörande upphävs i undervisningsväsendets författningar

I lagen om grundläggande utbildning, gymnasielagen och lagen om yrkesutbildning har det tidigare föreskrivits om det disciplinära förfarandets förhållande till ett anhängigt åtal och till domstolens avgörande. Bestämmelserna har varit tvetydiga i fråga om hur och vilka interna disciplinära åtgärder man har kunnat tillgripa vid läroanstalten i situationer där mobbning eller våld eller en elevs eller studerandes övriga agerande i skolan eller läroanstalten har lett eller skulle ha kunnat leda till en straffprocess. På grund av dessa bestämmelser har man i vissa fall ansett att disciplinära åtgärder inte kan påföras.

Genom lagändringarna upphävdes bestämmelserna om det s.k. förbudet mot dubbel straffbarhet, eftersom en disciplinär åtgärd i princip har karaktären av en säkerhetsåtgärd. Lagstiftningen om undervisningsväsendet utgör i fortsättningen inget hinder för ett disciplinärt förfarande, även om ett åtal är anhängigt eller en domstol har meddelat en brottmålsdom för samma gärning. Det ska också vara möjligt att inleda ett straffrättsligt förfarande även om en intern disciplinär påföljd har påförts för gärningen vid läroanstalten. Ändringen gör det lättare att vidta sådana disciplinära åtgärder som ingår i de lagar och förordningar som gäller

undervisningsväsendet, också när en straffrättslig process har inletts eller skulle kunna inledas i samma ärende.

Bestämmelserna om ändringssökande preciseras

Genom lagändringen förtydligades ändringssökandet som gäller beslut om särskilt stöd för grundläggande utbildning. Ett ärende som gäller tolknings- och biträdestjänster för elever som behöver särskilt stöd har tidigare i regel överklagats genom besvär i förvaltningsdomstol, detta även om beslut i ärendet fattas i samband med beslut om särskilt stöd, för vilket omprövning kan begäras hos regionförvaltningsverket. I fortsättningen kan omprövning av tolknings- och biträdestjänster som fastställs i ett beslut om särskilt stöd begäras hos regionförvaltningsverket, varvid sökande av ändring i ett beslut om särskilt stöd behandlas som en helhet av en enda besvärsmyndighet. Ändringen förbättrar helhetsprövningen i samband med sökande av ändring i anknytning till särskilt stöd och tillgången till rättsskydd. Om ett beslut om tolknings- och biträdestjänster fattas i samband med något annat beslut än ett beslut om särskilt stöd, kan ändring i ärendet på samma sätt som för närvarande sökas genom besvär i förvaltningsdomstol.

Dessutom gjordes ändringar av teknisk natur i bestämmelserna om ändringssökande i lagen om grundläggande utbildning och gymnasielagen. Ändringarna påverkar inte elevernas eller de studerandes rätt att söka ändring.

Mer information:

- Sami Aalto, regeringsråd, tfn 029 533 0082 (andra stadiet)
- Jenni Nuutinen, specialsakkunnig, tfn 029 533 0230 (grundläggande utbildning)